

POLSKO-UKRAIŃSKA WSPÓLPRACA WOJSKOWO-TECHNICZNA *POLISH-UKRAINIAN MILITARY-TECHNICAL CO-OPERATION*

Mieczysław SZLACHTA
Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia
Military Institute of Armament Technology

DOI 10.5604/01.3001.0010.5156

Streszczenie: Polsko-ukraińska współpraca wojskowo-techniczna podjęta została na nowo w latach dziewięćdziesiątych w zmienionych uwarunkowaniach politycznych, gospodarczych i wojskowych. Jej przedmiotem jest sprzęt wojskowy, a podmiotami organizującymi współpracę - instytucje państwowe oraz przedsiębiorcy sektora obronnego. W artykule główna uwaga skoncentrowana została na ocenie aktualnego stanu dwustronnej współpracy, uwarunkowaniach jej rozwoju oraz diagnozie przyczyn braku wyraźnych efektów tej współpracy. Dwustronne kontakty na poziomie państwowym są intensywne, a ich głównym efektem są deklaracje o woli i chęci rozwijania współpracy. Jednak na poziomie podmiotów, których aktywność decyduje o wynikach kooperacji (przedsiębiorstw przemysłu zbrojeniowego i ośrodków naukowo-badawczych), rzeczywiste efekty są dalekie od oczekiwanych. Wśród głównych przyczyn takiego stanu rzeczy wskazane zostały postzimnowojenne uwarunkowania różnic rozwojowych obu krajów, odmienne cele w polityce zagranicznej i obronnej oraz organizacji zaplecza naukowo-produkcyjnego. Nieliczne przykłady wymiernych efektów wskazują na duże możliwości rozwoju wzajemnych relacji, a jednocześnie wskazują na szereg trudności niezbędnych do pokonania w przyszłości.

Słowa kluczowe: współpraca wojskowo-techniczna, uzbrojenie, sprzęt wojskowy, stosunki polsko-ukraińskie

1. Wstęp

Współpraca międzynarodowa postrzegana jest jako dobrowolny, ukierunkowany proces podejmowany i realizowany przez organizacje

Abstract: Polish-Ukrainian military-technical co-operation was renewed in the nineties at changed political, economical and military conditions. The military equipment is the object of the co-operation and the state institutions and contractors of defence sector are the subjects involved in its organisation. The paper focuses on evaluation of current state of bilateral co-operation, conditions of its development and reasons for the lack of clear effects. Bilateral relations on the state level are intense and their main effect contains declarations of the willingness for developing the co-operation. But on the level of subjects, activity of which decide on results of co-operation (companies of defence sector and scientific-research centres), the real effects are far beyond the expectations. The post-cold war differences of development conditions in two countries, different objectives of foreign and defence policy, and organisation of scientific-industrial background are indicated as the main reasons of the situation. Some rare examples of real effects indicate on a great potential for development of mutual relations and at the same time on many difficulties that has to be overcome in the future.

Keywords: military-technical co-operation, armament, military equipment, Polish-Ukrainian relations

1. Introduction

International co-operation may be described as a voluntary and directed process that is undertaken by organisations to boost

w celu zwiększenia efektów własnej aktywności i osiągnięcie efektu synergii. Organizowana jest we wszystkich obszarach działalności ludzkiej - politycznej, gospodarczej, wojskowej, naukowej, technologicznej i technicznej, społecznej, kulturalnej. Może też przybierać różnorodne formy - od najprostszej wymiany doświadczeń, aż do wspólnej realizacji złożonych projektów w wielu dziedzinach.

W dalszej części artykułu uwaga jest skoncentrowana na niewielkiej części złożonej rzeczywistości, jaką jest polsko-ukraińska współpraca wojskowo-techniczna. Stanowi ona fragment współpracy wojskowej, a jej przedmiotem jest techniczne wyposażenie sił zbrojnych, w tym środki walki, sprzęt techniczny, środki bojowe i materiałowe, oprogramowanie.

the effects of own activities and to benefit from the synergetic effect. It is organised in all domains of human activities – political, economical, military, scientific, technological and technical, social and cultural. It may also appear in different forms – from the simplest exchange of experience to the joint performance of complex projects in various areas.

The following parts of the paper are devoted to a small fraction of complex reality identified as the Polish-Ukrainian military-technical co-operation. It is a part of military co-operation and its object is technical equipment of armed forces, including combat assets, technical assets, ordnance and material assets, and software.

Z uwagi na specyfikę wytwarzania i obrotu sprzętu wojskowego współpraca wojskowo-techniczna powinna być równolegle realizowana na dwóch poziomach: instytucji i organów państwowych oraz przedsiębiorców z uwzględnieniem licznych wymagań i ograniczeń międzynarodowych.

For the specificity of manufacture and trading with the military equipment a military-technical co-operation has to be conducted in parallel way on two levels of private contractors and state institutions and bodies by respecting the numerous international requirements and limitations.

Z uwagi na specyfikę wytwarzania i obrotu sprzętu wojskowego, współpraca wojskowo-techniczna powinna być równolegle realizowana na dwóch poziomach: instytucji i organów państwowych oraz przedsiębiorców z uwzględnieniem wielu wymagań i ograniczeń międzynarodowych. Głównym celem artykułu jest diagnoza stanu polsko-ukraińskiej współpracy wojskowo technicznej oraz identyfikacja najistotniejszych czynników warunkujących ten stan.

Wśród zasadniczych korzyści wynikających ze współpracy międzynarodowej wymienia się m.in.: podział ryzyka związanego z realizacją projektów, niższe koszty jednostkowe przypadające na poszczególne kraje dające jednakowy dostęp do osiągniętych wyników, większy rynek potencjalnych odbiorców, w tym większe możliwości eksportowe.

Współpraca międzynarodowa ma również pewne mankamenty, w tym:

For the specificity of manufacture and trading with the military equipment a military-technical co-operation has to be conducted in parallel way on two levels of private contractors and state institutions and bodies by respecting the numerous international requirements and limitations. The main goal of the paper is to diagnose the status of Polish-Ukrainian military-technical co-operation and to identify the most important factors influencing on it.

The risk sharing in projects, lower individual costs for each country at the same access to achieved results, larger market of potential customers and increased export capacities belong to main benefits of the international co-operation.

The international co-operation has also some disadvantages, such as:

- Increased costs connected with

- większe koszty związane z koniecznością częstych spotkań, uzgodnień, prezentacji wyników;
- dłuższy czas realizacji wynikający z potrzeby prowadzenia długich negocjacji w przypadku pojawienia się kwestii spornych, wymagających rozstrzygnięcia oraz konieczność uwzględnienia odmiennych uwarunkowań organizacyjnych, prawnych, ekonomicznych i technicznych obowiązujących w różnych krajach;
- trudności w jednoczesnym spełnieniu zróżnicowanych wymagań i oczekiwań wielu uczestników przedsięwzięcia;
- priorytet osiągnięcia celów narodowych, niejednokrotnie kosztem osiągnięcia celów wspólnych.

Mimo tego, ostateczny bilans współpracy międzynarodowej jest korzystny.

2. Stan współpracy wojskowo-technicznej pomiędzy Polską i Ukrainą

Od dwudziestu pięciu lat Ukraina jest dla Polski jednym ze strategicznych partnerów. Czynnikiem wskazującym na potrzebę utrzymywania strategicznego partnerstwa jest bezpośrednie sąsiedztwo geograficzne, pozycja obu krajów w regionie, wspólne wartości - dążenie do utrzymania standardów demokracji, poszanowania prawa, utrzymania bezpieczeństwa w regionie oraz zrównoważonego rozwoju. Efekty dwustronnej współpracy są widoczne m.in. w sferze politycznej, gospodarczej i militarnej. Dotychczasowa współpraca *stricto* wojskowa przybierała różne formy - od wspólnego uczestnictwa w programie "Partnerstwo dla Pokoju", poprzez wspólne ćwiczenia wojskowe, wzajemne wizyty studyjne, praktyki oficerów, szkolenia wymienne pododdziałów zmechanizowanych i pancernych, aż do utworzenia polsko-ukraińskiego batalionu¹. Bezpośrednie kontakty przedstawicieli rządów strony polskiej z ukraińskimi partnerami były bardzo liczne. Najczęściej odbywały się one na szczeblu ministrów obrony lub ich

- a need for frequent meetings, agreements and presentation of results;
- Longer time of fulfilment caused by a need for long negotiations when the disputable questions appear or have to be decided, or different organisational, legal, economical and technical conditions binding in different countries have to be regarded;
- Difficulties in simultaneous fulfilment of different requirements and expectations of many participants of the venture;
- Priority for reaching the national objectives, in many cases by devoting the common objectives.

In spite of that a final balance of the international co-operation is positive.

2. State of Military-technical Co-operation between Poland and Ukraine

Ukraine has been one of strategic partners for Poland for twenty five years. Such factors as direct geographical neighbourhood, position of two countries in the region, common values – the pursuit for maintaining democratic standards, respect for the law, maintenance of security in the region and balanced development are the factors indicating for a need of maintaining the strategic partnership. Effects of bilateral co-operation are visible above all in political, economic and military domains. Up to now a strictly military co-operation has been executed in different forms – starting from joint participation in the program “Partnership for Peace”, through the joint military drills, mutual studying visits, practices for officers, exchangeable trainings for mechanised and armoured military subunits, and ending on creation of the Polish-Ukrainian Battalion². A lot of direct contacts between representatives of Polish and Ukrainian governments took place. In most cases they

¹ Zob. M. Żyła, *Polsko-ukraińska współpraca wojskowa w polityce bezpieczeństwa III RP*, rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2014.

² See: M. Żyła, *Polish-Ukrainian Military Co-operation in the Security Policy of the III-rd Republic of Poland*, doctoral dissertation, AON, Warsaw, 2014.

reprezentantów (sekretarza lub podsekretarza stanu, albo przedstawicieli korpusu dyplomatycznego). W trakcie rozmów obok kwestii wojskowych częstym tematem były również wzajemne relacje na płaszczyźnie wojskowo-technicznej oraz dążenie do znacznego ożywienia stosunków. Wynikiem tych wizyt były inicjatywy i deklaracje współpracy w obszarze sprzętu wojskowego, począwszy od remontów użytkowanego uzbrojenia, jego modernizacji, wzajemnej wymiany handlowej, aż do spraw związanych z opracowaniem nowych wzorów uzbrojenia i kwestii wzajemnego wsparcia w zakresie jego eksportu na rynki trzecie. W szczególności:

- wskazywano potrzebę kooperacji przy remontach i modernizacji użytkowanego sprzętu poradzieckiego podobnych rodzajów, będącego na wyposażeniu obu armii, głównie lotniczego, pancernego i artyleryjskiego;
- podkreślano zainteresowanie przejęciem części nadwyżek sprzętowych powstających wskutek redukcji sił zbrojnych i wycofywania sprzętu z bieżącego użytku;
- deklarowano możliwości szerszej współpracy na różnych etapach cyklu życia uzbrojenia - począwszy od prac badawczo-rozwojowych, poprzez wdrożenia, produkcję, bieżące wsparcie eksploatacji, naprawy, remonty i modernizacje;
- powoływano dwustronne grupy eksperckie, w celu skonkretyzowania deklaracji politycznych i dokładnego zidentyfikowania wzajemnych potrzeb i możliwości;
- wskazywano różne podmioty, gotowe podjąć współpracę: jednostki badawczo-rozwojowe (jbr), wojskowe przedsiębiorstwa remontowo-produkcyjne (wprp), przedsiębiorstwa i grupy przedsiębiorstw produkcyjnych;
- wskazywano na wolę dwustronnej wymiany handlowej oraz wzajemne wsparcie eksportu;
- podpisano wspólne porozumienia:
 - "Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o wzajemnych dostawach uzbrojenia, techniki wojskowej i świadczenia usług o charakterze wojskowo-technicznym" (1996);

were on the level of defence ministers or their representatives (state secretary or undersecretary or members of diplomatic corps). During the talks on military questions there were also discussed mutual relations in the technical-military area and the pursuance of more alive relations. These visits resulted in initiatives and declarations on co-operation in area of military equipment starting from the renovation of used ordnance, its upgrading, mutual commercial exchange, and ending on questions connected with the development of new models of weapon system and mutual assistance of export efforts on third markets. Following aspects were noticed:

- A need for co-operation was indicated at renovation and upgrading of used post-Soviet equipment of similar types being on the inventory of two armies especially of aviation, armoured and artillery character;
- Interest was stressed in taking over a surplus equipment caused by a reduction of armed forces and withdrawal of equipment from the service;
- A possibility for a wider co-operation was declared on different stages of ordnance service life – starting from research-development work, through implementations, manufacture, running support of the use, repairs, and renovations and upgrading;
- Bilateral groups of experts were called in order to formulate real goals of political declarations and more detailed identification of mutual needs and capacities;
- Different subjects were indicated for a co-operation: research-development centres (RDC), renovating-manufacturing military plants (RMMP), companies and groups of manufacturing companies;
- A will for bilateral commercial exchange and mutual support of export was indicated;
- The joint agreement was signed on:
 - "Agreement Between the Government of the Republic of Poland and the Government of Ukraine on Mutual Supplies of Ordnance, Military Technique, and Rendering Services of Military-

- "Protokół wykonawczy dotyczący współpracy naukowo-technicznej do Porozumienia między Ministrem Obrony Rzeczypospolitej Polskiej a Ministrem Obrony Ukrainy o współpracy w dziedzinie wojskowej" (1996);
- "Porozumienie o ochronie informacji niejawnych" (2001);
- "Protokół między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy w sprawie wprowadzenia zmian do Porozumienia między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o wzajemnych dostawach uzbrojenia, techniki wojskowej i świadczenia usług o charakterze wojskowo-technicznym, sporządzonego w Kijowie dnia 10 października 1996 r." (2016).

Szczegółową charakterystykę i przebieg stosunków polsko-ukraińskich w zakresie współpracy wojskowo-technicznej przedstawiono w tabeli 1.

technical Character " (1996);

- "Executive Protocol on Scientific-Technical Co-operation to the Agreement of Defence Minister of the Republic of Poland and Defence Minister of Ukraine on Co-operation on Military Area" (1996);
- "Agreement on Protection of Classified Information" (2001);
- "Protocol Between the Government of the Republic of Poland and the Cabinet of Ministers of Ukraine Incorporating Changes to Agreement Between the Government of the Republic of Poland and the Government of Ukraine on Mutual Supplies of Ordnance, Military Technique, and Rendering Services of Military-technical Character, prepared in Kiev on 10 October, 1996" (2016).

Detailed characteristic and process of Polish-Ukrainian relations on military-technical co-operation is shown in table 1.

We współpracy przemysłów zbrojeniowych problemem nie są ograniczone kontakty na poziomie rządowym, ponieważ było ich wystarczająco dużo, lecz ich faktyczne wyniki.

As contacts on the governmental level were sufficient then a problem of the defence industries co-operation concerns its real effects.

Liczba wzajemnych kontaktów na szczeblu ministerialnym świadczy o bardzo dużym zainteresowaniu obu krajów rozwojem współpracy. Intensywność wizyt i szeroki zakres rozmów mogłyby wskazywać na obustronną wolę i chęć znacznego zdynamizowania wysiłków w celu wspólnego rozwiązywania wielu problemów w obszarze techniki wojskowej.

Trudno zgodzić się z opinią wskazującą na jeden z najbardziej rażących błędów i niedociągnięć popełnianych przez stronę polską w relacjach z Kijowem, wskazującą na „ograniczone kontakty na szczeblu międzyrządowym i brak silnego lobbingu ze strony polskich instytucji państwowych nie zachęcają polskich inwestorów, a jednocześnie osłabiają polskie soft power nad Dnieprem (chodzi tu przede wszystkim o kooperację w sektorze

The number of mutual contacts on the ministerial level indicates that two countries are very interested in development of co-operation. Intensity of visits and wide range of talks would indicate that two sides have the will to put significantly more dynamic efforts into joint development of many questions of military technique.

It is difficult to agree with an opinion saying that the most visible mistakes and negligences committed by the Polish side in relations with Kiev are „limited contacts on inter-governmental level and the lack of a strong lobbying from the side of Polish state institutions not encouraging the Polish investors and at the same time weakening the Polish soft power over the Dnieper (it refers to co-operation in bank sector, IT, technology, industry, agriculture and in fur-

Tabela 1.
Przebieg i charakterystyka polsko-ukraińskich stosunków w zakresie współpracy wojskowo-technicznej

Data i miejsce spotkania	Szczebel rozmów	Zakres negocjacji, deklaracje i ustalenia
styczeń 1992, Warszawa	Minister obrony narodowej	Możliwość kontynuowania dotychczasowej współpracy, w tym wzajemna wymiana handlowa części zamiennych, remonty wybranych podzespołów i agregatów
maj 1992, Kijów	Wizyta robocza Głównego Inspektora Techniki WP	Porozumienia o bezpośredniej współpracy pomiędzy wojskowymi przedsiębiorstwami remontowo-produkcyjnymi (wprp)
marzec 1993,	Minister obrony narodowej	Wspólne polsko-ukraińskie porozumienie o współpracy w dziedzinie wojskowej, współpraca polskich wprp lotniczych i uzbrojenia w zakresie remontu samolotów, silników lotniczych i wyposażenia lotniczego, śmigłowców, wyposażenia pokładowego sprzętu pancernego i artyleryjskiego, zainteresowanie strony polskiej zakupem nadwyżek w związku z planowaną redukcją potencjału obronnego Ukrainy
kwiecień 1994, Lwów	Wizyta robocza delegacji MON	Deklaracje chęci rozszerzenia współpracy (wspólna produkcja, prace badawczo-rozwojowe, rozszerzenie zakresu wymiany handlowej)
kwiecień 1996 i październik 1996, Warszawa-Kijów	Minister obrony narodowej	Podpisanie: - porozumienia w zakresie współpracy wojskowo-technicznej; - porozumienia o wzajemnych dostawach uzbrojenia, techniki wojskowej i świadczeniu usług o charakterze wojskowo-technicznym; - protokołu wykonawczego, dotyczącego współpracy naukowo-technicznej; Powołanie grup eksperckich, inicjatywa współpracy w zakresie opracowania nowych rodzajów uzbrojenia zgodnych ze standardami NATO
grudzień 1996, Kijów	Sekretarz stanu	Gotowość podjęcia wspólnej modernizacji czołgu T-72
luty 1997, Warszawa	Premierzy rządów	Rozszerzenie zakresu dotychczasowej współpracy przemysłów obronnych o sprzęt pancerno-samochodowy, telekomunikacyjny, obrony przeciwlotniczej
czerwiec 1999, Kijów	Sekretarz stanu	Rozmowy na temat: - szans współpracy w zakresie eksportu broni; - potrzeby ponownego określenia obszarów współpracy z uwagi na włączenie Polski do NATO oraz zapoznanie się z potencjałem wybranych przedsiębiorstw
wrzesień 2001,	Minister obrony narodowej	Podpisanie "Porozumienia o ochronie informacji niejawnych"
sierpień 2006,	Ekspert wojskowo-techniczny	Rozszerzenie obszarów współpracy: technika pancerna, środki ochrony osobistej, łączność, rozpoznanie i walka radioelektroniczna, technika raketowa,
lipiec 2008, Kijów	Podsekretarz stanu	Inicjatywa powołania dwustronnej grupy roboczej ds. zwiększenia współpracy przemysłów obronnych
listopad 2008, Kijów	Minister obrony narodowej	Rozwinięcie współpracy w zakresie: - wspólnej modernizacji śmigłowców; - budowy korwety dla Ukrainy; - modernizacji zestawów przeciwlotniczych; - utylizacji amunicji
sierpień 2009, Kijów	Minister obrony narodowej	Możliwości pozyskania dla SZ RP (wspólna modernizacja) śmigłowców Mi-24 i Mi-17
lipiec 2016, Warszawa	Szczyt NATO Minister obrony narodowej	Podpisanie Protokołu między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy - powołanie grupy roboczej ds. współpracy wojskowo-technicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie M.Żyła, *Polsko-ukraińska współpraca wojskowa w polityce bezpieczeństwa III RP*, rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2014, s. 259-267 oraz bieżących informacji prasowych.

Table 1.
 History and characteristics of Polish-Ukrainian relations on military-technical co-operation

Date and place of meeting	Level of talks	Scope of negotiations, declarations, and decisions
January, 1992, Warsaw	Minister of National Defence	Possibilities for continuing the current co-operation, including mutual trading on spare parts, renovations of selected subunits and aggregates
May, 1992, Kiev	Working visit of the Polish Army Chief of Technical Inspectorate	Agreement on direct co-operation between renovating-manufacturing military plants (RMMP)
March, 1993	Minister of National Defence	Polish-Ukrainian joint agreement on military co-operation, co-operation of Polish aviation and armament RMMP on renovation of planes, motors and equipment for planes, helicopters and onboard equipment, armoured and artillery equipment, interest of the Polish side in purchasing the stock surpluses connected with planned reduction of Ukrainian defence potential
April, 1994, Lvov	Working visit of MoD delegation	Declaration of the willingness to extend the co-operation (joint manufacture, research-development projects, extending the trade)
April, 1996 and October, 1996, Warsaw, Kiev	Minister of National Defence	Signatures were put under: - Agreement on military-technical co-operation; - Agreement on mutual supplies of ordnance, military technique and rendering the services of military-technical character; - Executive protocol on scientific-technical co-operation; Calling the groups of experts, initiative for co-operation on developing new types of armament in line with NATO standards
December, 1996, Kiev	State Secretary	Readiness for starting the joint upgrading of T-72 tank
February, 1997, Warsaw	Prime Ministers	Extending the existed co-operation of defence industries by the equipment of armoured vehicles, telecommunication and antiaircraft defence
June, 1999, Kiev	State Secretary	Talks on following topics: - perspectives of co-operation on armament export; - a need for a new identification of domains of co-operation because of the Polish accession to NATO and familiarisation with the potential of some companies
September, 2001	Minister of National Defence	Signing the "Agreement on Protection of Classified Information"
August, 2006	Military-technical experts	Extension of co-operation areas: armoured technique, assets of personal protection, communication, reconnaissance and radio-electronic warfare, rocket technology
July, 2008, Kiev	Under-secretary of the state	Initiative for calling a bilateral working group for the co-operation of defence industries
November, 2008, Kiev	Minister of National Defence	Development of co-operation for: - Joint upgrading of helicopters; - Building a corvette for Ukraine; - Upgrading the antiaircraft systems; - Utilisation of ammunition.
August, 2009, Kiev	Minister of National Defence	Possibility of acquisition of helicopters Mi-24 and Mi-17 for the Polish Armed Forces (joint upgrading)
July, 2016, Warsaw	NATO Summit, Minister of National Defence	Signing the Protocol between the Government of the Republic of Poland and the Cabinet of Ministers of Ukraine – calling a working group for military-technical co-operation.

Source: own elaboration on the basis of M. Żyła, *Polish-Ukrainian Military Co-operation in the Security Policy of the III-rd Republic of Poland*, doctor dissertation, AON, Warsaw, 2014, pages: 259-267 and running media information.

bankowym, IT, obronno-zbrojeniowym, technologicznym, przemyśle, rolnictwie, a w dalszej kolejności udziału w prywatyzacjach na Ukrainie)³.

We współpracy przemysłów zbrojeniowych problemem nie są ograniczone kontakty na poziomie rządowym, ponieważ było ich wystarczająco dużo, lecz ich faktyczne wyniki. Dotychczasowe wymierne efekty współpracy wojskowo-technicznej są bardzo skromne i ograniczają się do niewielkiej wymiany handlowej oraz pojedynczych wspólnych działań wybranych przedsiębiorstw z obu krajów. Marek Żyła w rozprawie doktorskiej, stanowiącej wynik kilkuletnich badań nad wzajemnymi relacjami polsko-ukraińskimi, pisze:

*"Próby zwiększenia jej (współpracy wojskowo-technicznej - przyp. M.S.) zakresu miały w większości charakter deklaracyjny, nie przynosząc faktycznego wzrostu zaangażowania obu stron w tej dziedzinie. Pod względem zaangażowania i osiągniętych efektów stanowiła jeden ze słabszych obszarów współpracy wojskowej Polski z Ukrainą"*⁴.

W tym miejscu nasuwa się uzasadnione pytanie: dlaczego, pomimo dużego zaangażowania obu państw w kształtowanie dwustronnej współpracy wojskowo-technicznej, jej wymierne efekty są dalekie od oczekiwanych? Jakie przyczyny leżą u podstaw takiego stanu rzeczy? W dalszej części podjęto próbę odpowiedzi na te pytania.

3. Priorytety polskiej polityki zagranicznej na przełomie wieków

Rodząca się w połowie lat dziewięćdziesiątych i coraz bardziej realna perspektywa przystąpienia Polski do międzynarodowych struktur politycznych, gospodarczych i militarnych, szczególnie do Unii Europejskiej i Paktu Północnoatlantyckiego mocno ukierunkowała i zdynamizowała działania rządu. Integracja gospodarcza i wojskowa stała się jednym z zasadniczych celów polskiej polityki zagranicznej.

Główny wysiłek rozwoju współpracy

*ther perspective the participation in privatisation in Ukraine)"*⁵.

As contacts on the governmental level were sufficient then a problem of the defence industries co-operation concerns its real effects. The measurable effects of up to now military-technical co-operation are very scarce and are limited to small trading and the isolated cases of joint activities of a few companies from two countries. Mr Marek Żyła in the PhD thesis being an effect of many years of studies on mutual Polish-Ukrainian relations says:

*"Efforts for increasing its (military-technical co-operation – note of author) range had in most cases a declarative character without any real involvement of two sides into it. From the point of involvement and achieved results it was one of the weakest domains of military co-operation between Poland and Ukraine"*⁶.

A justified question may be put in this place: Why the real effects of bilateral military-technical co-operation are far below the expectations in spite of strong involvement of the two countries? What are the reasons for such situation? An attempt of finding out an answer to these questions is presented further.

3. Priorities of Polish Foreign Policy in the Break of Centuries

A perspective for accession of Poland to international political, economical and military structures, and especially to the European Union and the North Atlantic Treaty, appeared in the middle of nineties and started to become realistic enough to channel and boost the actions of the government. Economical and military integration became one of the main goals of the Polish international policy.

The main effort at developing the inter-

³ A. Lelonek, *Główne błędy polskiej polityki zagranicznej wobec Ukrainy*, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego, Warszawa, 08.01.2016, s. 6.

⁴ M. Żyła, *Polsko-ukraińska współpraca ...*, *op.cit.*, s. 267.

⁵ A. Lelonek, *General Mistakes of the Polish Foreign Policy towards Ukraine*, International Pulaski Comments, Warsaw, 08.01.2016, page 6.

⁶ M. Żyła, *Polish-Ukrainian co-operation ...*, *op.cit.*, page 267.

międzynarodowej został bardzo silnie skoncentrowany na rozwiniętych krajach zachodnioeuropejskich i USA. Jej celem było stopniowe odrabianie zaległości gospodarczych i technologicznych oraz maksymalne zmniejszenie dystansu dzielącego Polskę od tych krajów. Otwarcie rynku wewnętrznego towarzyszył znaczny napływ kapitału i rozwój inwestycji zagranicznych, internacjonalizacja przedsiębiorstw, transfer technologii, rosnący wolumen międzynarodowej wymiany handlowej. W sferze polityki obronnej dążenia te wyrażały się we wzroście zaangażowania w utrzymanie globalnego ładu i pokoju, w tym w udziale polskich sił zbrojnych w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych, znaczącej modernizacji technicznej armii, opartej w dużej mierze na wyrobach i technologiach pochodzących z zagranicy. Silne zaangażowanie się organów państwowych w procesy integracyjne wiązało się z koniecznością wdrażania w kraju zachodnich norm, standardów, procedur i przepisów prawa.

national co-operation was largely focused on developed western European countries and the US. It was aimed to reduce gradually economical and technological underdevelopment and a distance between Poland and these countries. Opening of the internal market was accompanied by a significant inflow of the capital and surge of foreign investment, internationalisation of companies, and transfer of technologies and increased volume of international trading exchange. In the domain of defence policy these tendencies were expressed by an increased involvement into maintaining the global peace and order including the participation of the Polish Armed Forces in international peacekeeping and stabilising missions, and significant upgrading of the army based in great degree on foreign products and technologies. Strong involvement of state institutions in integrating processes was connected with a need for implementation of western standards, procedures and law regulations.

Główny wysiłek rozwoju współpracy międzynarodowej został bardzo silnie skoncentrowany na rozwiniętych krajach zachodnioeuropejskich i USA. Jej celem było stopniowe odrabianie zaległości gospodarczych i technologicznych oraz maksymalne zmniejszenie dystansu dzielącego Polskę od tych krajów.

The main effort at developing the international co-operation was largely focused on developed western European countries and the US. It was aimed to reduce gradually economical and technological underdevelopment and a distance between Poland and these countries.

Był to proces bardzo żmudny i trudny, a jego efektem było włączenie Polski i pełnoprawne członkostwo w strukturach międzynarodowych. Pochodną integracji było wdrażanie do praktyki rozwiązań powszechnie stosowanych w krajach europejskich, pozyskanie nowoczesnych technologii obronnych, udział w międzynarodowych projektach naukowo-badawczych. Dzięki temu osiągnięty został jeszcze jeden cel - stworzone zostały trwałe warunki do rozwijania i umacniania dalszej współpracy w przyszłości.

Realizacja założonych celów w wymiarze narodowym wspierana była inicjatywami poli-

It was a long time and difficult process and in effect Poland has been accessed and gained a full membership into international structures. One of the results of the integration was an implementation of solutions commonly used in the European countries into the practice and acquisition of modern defence technologies and participation in scientific-research projects. One more objective has been reached in effect of that – conditions were created for developing and strengthening the co-operation in the future.

Implementation of assumed goals in the national arena was supported by political

tycznymi i gospodarczymi podejmowanymi w ścisłej współpracy z krajami środkowoeuropejskimi, należącymi do dawnej strefy wpływów Związku Radzieckiego (np. Grupa Wyszehradzka). Drugim regionem gdzie współpraca wojskowa Polski miała duże znaczenie były kraje bałtyckie, a w szczególności Litwa. W tym przypadku, głównie z uwagi na niewielki wojskowy potencjał naukowy i przemysłowy, jakim dysponowały kraje bałtyckie, wzajemna współpraca miała przede wszystkim wymiar wojskowy (organizacja wspólnej jednostki, ćwiczenia wojskowe, doskonalenie procedur dowodzenia). Kraje te łączyły wspólne dążenia do integracji europejskiej oraz zbliżone problemy wynikające z doświadczeń polityczno-wojskowych po II wojnie światowej. Dysponując podobnym jakościowo potencjałem wojskowym podejmowane były inicjatywy wzajemnej (dwu- i wielostronnej) współpracy wojskowo-technicznej mającej na celu m.in. modernizację poradzieckiego sprzętu wojskowego, lecz wymierne efekty tej współpracy były stosunkowo niewielkie.

4. Sytuacja gospodarczo-obronna Polski po 1989 r.

Ostatnia dekada XX w. to w polskiej polityce okres burzliwych przemian o charakterze polityczno-ustrojowym i gospodarczym. Odejście od zasad poprzedniego systemu i rozpoczęcie budowy gospodarki rynkowej dokonywane było w warunkach poważnych ograniczeń budżetowych. Skala problemów wewnętrznych, niezbędnych do pilnego rozwiązania spowodowała odsunięcie na dalszy plan spraw obronności. Na problemy gospodarcze kraju nałożył się ogólnoświatowy trend redukcji potencjałów obronnych, wynikający z rozpadu bipolarnego układu sił na świecie i zmiany optyki postrzegania zagrożeń o charakterze militarnym dla bezpieczeństwa światowego. W Polsce zapadły decyzje o znaczącej redukcji armii i stanu jej technicznego wyposażenia. Zaczęły spadać wydatki państwa na cele obronne. W najbardziej niekorzystnym okresie wielkość budżetu obronnego wynosiła 1,81% PKB. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym racjonalne

and economical initiatives which were undertaken in close co-operation with the countries of the central Europe belonging to the former sphere of the Soviet Union influences (e.g. the Vyshegrad Group). The Baltic countries and especially Lithuania was a second region where the military co-operation of Poland was meaningful. In this case the mutual co-operation had most of all a military character (organisation of a joint military unit, military drills and improvement of commanding procedures) as the Baltic countries had a limited scientific and industrial potential of military character. These countries were united by shared aims of the European integration and similar problems of political-military experience in the aftermath of the WW II. Having at disposal a similar level of military potential quality some initiatives were undertaken for mutual (bilateral and multilateral) military-technical co-operation aimed to upgrade the post Soviet Union military equipment but the real effects of the co-operation were relatively insignificant.

4. Economical-defence Position of Poland after 1989.

The last decade of XXth century in the Polish policy is a period of stormy changes in the political and economic systems. Departure from the rules of the former system and launch of a process creating the market economy was carried out in conditions of serious budgetary limitations. The scale of internal problems which had to be fixed urgently had caused that the questions of defence were put aside. The economic problems of the country were overlapped by a wide world trend for reduction of defence potentials resulting from the fall of a bipolar system of powers in the world and changes in perceiving the military threats as dangerous for the world safety. Decisions were made in Poland on significant reduction of the army and its technical equipment inventory. The state defence spending started to decline. The defence budget had fallen to 1.81% of global domestic product (GDP) in the worst time. Very low percentage of

planowanie rozwoju armii był bardzo niski udział nakładów finansowych na modernizację techniczną wynoszący w 2001 r. 9,1 % całości budżetu MON, a znaczącą część pochłaniały wydatki o charakterze osobowym⁷. Można zrozumieć, że w takich warunkach wysiłek obronny skoncentrowany został głównie na utrzymaniu na niezbędnym poziomie technicznym zasadniczego sprzętu wojskowego. O racjonalnym i długoterminowym planowaniu rozwoju potencjału technicznego armii trudno było mówić. Jeśli dodać do tego naturalny spadek wartości bojowej sprzętu wynikający z upływu czasu, starzenia technologii, bieżącej eksploatacji i jego awaryjności oraz konieczności utrzymania narastających nadwyżek zbędnego uzbrojenia staje się oczywiste, że przy posiadanych zasobach finansowych możliwości w zakresie pozyskiwania sprzętu ograniczały się do remontów i modernizacji posiadanego potencjału.

financial assets for technical upgrading equal to 9.1% of MoD budget in 2001 was an additional factor harming the reasonable planning of army development whereas a large sum was spent to personnel⁸. It could be understandable that in such conditions the main defence effort was focused on sustaining a relevant level of technical efficiency for the basic military equipment. It was difficult then to have a reasonable and long term planning of army technical potential. After adding to it a natural decline of equipment combat efficiency caused by ageing, obsolete technologies, running process of using the equipment and its failures, and the need for servicing the increasing surpluses of redundant ordnance it becomes clear that at existed financial resources the acquisition possibilities in the equipment were only sufficient to renovate and upgrade the owned stocks.

Polska zainteresowana była głównie nabywaniem brakujących części zamiennych i podzespołów, wzajemnym świadczeniem wyspecjalizowanych usług w zakresie remontów posiadanego uzbrojenia oraz wspólną modernizacją tych rodzajów uzbrojenia, które miały zasadnicze znaczenie dla utrzymania zdolności obronnych.

Poland has been mainly interested in the acquisition of missing spare parts and subunits, and in rendering mutual services on renovation of possessed ordnance and on upgrading such types of armament which had basic meaning for the maintenance of defence capacities.

Stąd też wynika główne zainteresowanie strony polskiej w bilateralnych kontaktach nie tylko ze stroną ukraińską, ale również z innymi krajami z dawnej sowieckiej strefy wpływów, nabywaniem brakujących części zamiennych i podzespołów, wzajemnym świadczeniu wyspecjalizowanych usług w zakresie remontów posiadanego uzbrojenia oraz wspólna modernizacja tych rodzajów uzbrojenia, które posiadały zasadnicze znaczenie dla utrzymania zdolności obronnych (samolotów, śmigłowców, okrętów, sprzętu raketowego i artyleryjskiego oraz broni pancernej). Sytuacja ta zaczęła ule-

For this reason Poland has been interested in bilateral contacts not only with the Ukrainian side by also with other countries from the former Soviet Union zone of influence, and in the acquisition of missing spare parts and subunits, and in rendering mutual services on renovation of possessed ordnance and on upgrading such types of armament which had basic meaning for the maintenance of defence capacities (planes, helicopters, ships, artillery and rocket equipment). The situation started to improve slowly when the solutions secur-

⁷ Zob.: J. Płaczek (red.), *Zarys ekonomiki bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2009, s. 97; *Podstawowe dane o budżecie MON*, Departament Budżetowy MON, Warszawa 2000-2010.

⁸ See: J. Płaczek (red.), *Outline of the Economy of Safety*, AON, Warsaw, 2009, page 97; *Basic Data of MoD Budget*, MoD Budget Department, Warsaw, 2000-2010.

gać powolnej poprawie po przyjęciu rozwiązań zapewniających stabilność finansowania rozwoju sił zbrojnych. W regulacjach prawnych przyjęto stały udział wydatków obronnych, ujętych w budżecie MON, na poziomie 1,95 % PKB, przy jednoczesnej, stopniowej zmianie niekorzystnych relacji w jego strukturze i wzroście udziału wydatków majątkowych (w tym przeznaczanych na modernizację techniczną)⁹. Dzięki temu w kolejnych latach udało się osiągnąć finansową stabilizację i stworzono podstawy do średnio- i długookresowego planowania rozwoju sił zbrojnych.

5. Problemy modernizacji technicznej polskiej armii

Od lat dziewięćdziesiątych, w obliczu postępującej degradacji sprzętu wojskowego i braku realnych perspektyw na znaczącą poprawę istniejącego stanu rzeczy, wiele przedsiębiorstw polskiego przemysłu zbrojeniowego samodzielnie inicjowało modernizację uzbrojenia będącego na wyposażeniu sił zbrojnych. Jej celem miała być znacząca poprawa parametrów techniczno-eksploatacyjnych, zapewniająca niezbędne warunki jego eksploatacji przez kolejne lata. Proces ten mógł być pomyślnie realizowany w stosunku do uzbrojenia wytwarzanego przez polskie przedsiębiorstwa (np. broń strzelecka, czołgi, śmigłowce), ale wobec potrzeb modernizacyjnych zaawansowanego sprzętu produkcji radzieckiej, pochodzącego w całości z importu (samoloty, zestawy rakietowe) zakłady napotykały szereg trudności, niemożliwych do pokonania. Jedną z głównych był brak odpowiedniej dokumentacji technicznej wyrobów. Radzieckie zakłady sprzedając Polsce uzbrojenie przekazywały jedynie dokumentację eksploatacyjną, konieczną do zapewnienia właściwego użytkowania sprzętu, prowadzenia obsługiwań technicznych, dokonywania bieżących napraw oraz niewielkich remontów.

Nie udostępniały natomiast specjalistycznej dokumentacji konstrukcyjnej i technolo-

ing a steady financing of armed forces development were accepted. Through the legal regulations the permanent defence expenditure included in MoD budget was accepted on the level of 1.95% of GDP both with a gradual change of adverse relation in its structure by increasing the share of material spending (including technical upgrading)¹⁰. In effect of it a financial stability was reached in following years and a background for mid and long term planning of armed forces development was created.

5. Issues of Polish Army Technical Upgrading

Facing a steady degradation of military equipment and the lack of real perspectives for significant change of existing situation a lot of factories of the Polish defence industry have independently started since the nineties to upgrade the ordnance being in the service of armed forces. It was aimed to improve its technical-operational parameters to provide necessary conditions of its use in the next years. This process could be applied successfully in the case of the ordnance manufactured by the Polish plants (e.g. the firearms, tanks and helicopters) but for the upgrading requirements of the advanced equipment manufactured by the Soviet Union, that was acquired totally by import (planes, rocket systems), the factories have encountered serious obstacles impossible to overcome. The lack of technical documentation was one of main reasons. The Soviet Union had supplied to Poland the equipment only with servicing documentation needed for providing the proper use of the equipment, and carrying out technical maintenance, running repairs and minor renovations.

The specialised design and technological documentation needed for suitable planning and executing the process of up-

⁹ Ustawa z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001-2006 (Dz.U. Nr 76, poz. 804).

¹⁰ The Law from 25 May, 2001 on technical restructuring and upgrading, and financing the Armed Forces of the Republic of Poland within 2001-2006 (Law Monitor No 76, pos. 804).

gicznej, niezbędnej do właściwego planowania i realizacji procesu modernizacyjnego. Z góry zakładano bowiem, że zasadnicze zmiany w konstrukcji wyrobów będą dokonywane jedynie u producenta. Drugim poważnym problemem był brak wystarczającej ilości części zamiennych i podzespołów oraz technologii prowadzenia złożonych remontów. W okresie wzajemnej współpracy tego rodzaju sytuacje nie były większym problemem, gdyż wystarczyło złożenie zapotrzebowania i specyfikacji, a nowe części docierały do zamawiającego.

grading was not supplied. It was assumed in advance that the significant changes in designs of products would be made exclusively by the manufacturer. The lack of a required number of spare parts and subunits, and technological procedures of complex renovations was a second serious problem. During the time of mutual co-operation these situations were not too much problematic as after submitting an order with specification the new parts were supplied to the customer.

Radzieckie zakłady sprzedając Polsce uzbrojenie przekazywały jedynie dokumentację eksploatacyjną. Nie udostępniały natomiast specjalistycznej dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej, niezbędnej do właściwego planowania i realizacji procesu modernizacyjnego.

The Soviet Union manufacturers had supplied to Poland the equipment only with servicing documentation. The specialised design and technological documentation needed for suitable planning and executing the process of upgrading was not supplied.

Jednak po rozwiązaniu Układu Warszawskiego wzajemne relacje gospodarcze pomiędzy podmiotami zbrojeniowymi obu krajów, albo uległy znacznemu osłabieniu, albo zostały całkowicie zerwane. Próby ich wznowienia choćby w ograniczonym zakresie, podejmowane przez stronę polską nawet na szczeblu międzyrządowym nie przynosiły żadnych efektów. W wielu przypadkach jedynym rozwiązaniem pozwalającym na utrzymanie niezbędnego stanu technicznego zapewniającego zdolność bojową było wycofanie z użytku pewnych jednostek sprzętowych i wykorzystanie ich jako źródła części zamiennych. Takie postępowanie można by uznać za "techniczny kanibalizm", lecz w ówczesnych uwarunkowaniach było to jedno z niewielu racjonalnych rozwiązań. Stąd tak duże zainteresowanie strony polskiej podjęciem współpracy z innymi krajami dawnego bloku wschodniego, ukierunkowanej w pierwszym okresie na zakup określonych części i podzespołów oraz kooperacyjną modernizację sprzętu radzieckiego.

But when the Warsaw Pact was disbanded the mutual economical relations between the armament subjects of two countries were broken completely or weakened. The efforts to renew them were undertaken by the Polish side even on the governmental level but without any effects. In many cases the only solution providing a sustained relevant technical status that secures the combat efficiency was based on the withdrawal of some pieces of equipment to use them as the source of spare parts. Such steps could be named as "technical cannibalism" but then it was one of a few reasonable solutions. It explains the great interest of Poland in undertaking a co-operation with other countries of the former eastern bloc aimed at the beginning to buy some specific parts and subunits and to work together to upgrade the equipment of the post-Soviet Union origin.

6. Organizacja zaplecza naukowo produkcyjnego

Kolejnym czynnikiem mającym znaczenie dla kształtowania międzynarodowej współpracy wojskowo-technicznej była struktura i administracyjne podporządkowanie zaplecza naukowo-produkcyjnego, którego trzon ukształtowany został głównie na bazie podmiotów funkcjonujących w branży zbrojeniowej przed 1989 r. Tworzyły go trzy główne grupy podmiotów, podległych osobom kierującym różnymi działami administracji państwowej:

- przedsiębiorstwa produkcyjne - nad którymi nadzór sprawował minister właściwy ds. gospodarki i w którego właściwościach leżało przekształcenie i restrukturyzacja sektora zbrojeniowego oraz dostosowanie go do zasad obowiązujących dla podmiotów w gospodarce rynkowej;
- wojskowe przedsiębiorstwa remontowo-produkcyjne - przedsiębiorstwa państwowe, nad którymi nadzór właścicielski sprawował Minister Obrony Narodowej, aktualnie skomercjalizowane i włączone do Polskiej Grupy Zbrojeniowej;
- wojskowe instytuty badawcze i uczelnie wojskowe - funkcjonujące wg zasad analogicznych dla podmiotów działających na rynku cywilnym - podporządkowane Ministrowi właściwemu ds. nauki i szkolnictwa wyższego, a od strony merytorycznej Ministrowi Obrony Narodowej.

Warto w tym miejscu wskazać również na coraz liczniejszą grupę nowych przedsiębiorstw, niebędących spółkami Skarbu Państwa, tworzonych od podstaw, nieobarczonych negatywnymi skutkami przekształceń ustrojowych, elastycznie reagujących na potrzeby rynku uzbrojenia, sprawnie wdrażającymi nowe technologie i metody zarządzania oraz stanowiących coraz silniejszą konkurencję dla dotychczasowych przedsiębiorstw zbrojeniowych (np. WB Electronics).

Problematyka budowy dwustronnej współpracy wojskowo-technicznej stanowiła element współpracy wojskowej i z tej racji powierzona została Ministerstwu Obrony Narodowej. W większości przypadków inicjatorem i organizatorem wspólnych kontaktów było MON. W spotkaniach uczestniczyli głównie

6. Organization of Scientific and Industrial Base

The structure and administrative dependency of the scientific-industrial base with its core that was shaped by the subjects functioning in the defence sector before 1989 was a next factor affecting the international military-technical co-operation. It was created by three main groups of subjects subordinated to persons controlling different departments of state administration:

- Manufacturing plants – surveyed by the minister of economic affairs responsible for transformation and the restructuring of defence sector, and adapting it to the rules binding the subjects of the market oriented economy;
- Renovating-manufacturing military plants – the state owned plants surveyed by the Minister of National Defence which now are commercialised and incorporated into the Polish Armament Group;
- Military testing-researching institutes and military colleges – functioning according with the same regulations as the subjects acting on the civilian market – subjected to the Minister responsible for science and higher education and to the Minister of National Defence concerning the aspects of merits.

It is worth to indicate in this moment on the increasing number of new companies, which were not the companies of State Treasury, created from the base and not burdened by negative effects of political transformations and which reacted flexibly to the demand of defence market and efficiently implemented new technologies and methods of management, and created stronger and stronger competition for companies existing in defence sector (e.g. WB Electronics).

Questions connected with developing bilateral military-technical co-operation created a part of military co-operation and for that reason they came under the responsibility of the Ministry of National Defence. It initiated and organised the joint meetings

reprezentanci podmiotów podległych MON, w tym przedsiębiorstw remontowo-produkcyjnych oraz przedstawiciele środowisk naukowych i przemysłowych.

Uwzględniając charakter i zakres ich działalności, obszary dwustronnej współpracy koncentrowały się na kwestiach remontu, modernizacji i zakupie części zamiennych do eksploatowanego uzbrojenia. Możliwości realizacji nowych projektów w ramach międzynarodowej współpracy, których końcowym wynikiem mogłoby być opracowanie nowoczesnych rodzajów uzbrojenia wraz z realną perspektywą jego pozyskania dla sił zbrojnych stały się przedmiotem dwustronnych rozmów dopiero w późniejszym okresie.

in most cases. Representatives of scientific and industrial groups and members of subjects subordinated to MoD including renovating-manufacturing plants participated mostly in these meetings.

Considering the character and scope of their activities the areas of bilateral co-operation were focused on questions of renovation, upgrading and purchasing the spare parts for the used ordnance. Possibilities for preparing new projects in the frame of international co-operation which could end in developing modern types of armament with a real perspective for their acquisition by the armed forces have become an agenda of bilateral talks just later.

Jednym z mankamentów współpracy było słabe zaangażowanie przedstawicieli przedsiębiorstw produkcyjnych oraz niewielka liczba ich bezpośrednich kontaktów z partnerami ukraińskimi.

One of the drawbacks of the co-operation organised in such way was a weak involvement of representatives of manufacturing plants and a low number of their direct contacts with the Ukrainian partners.

Jednym z mankamentów tak organizowanej współpracy było słabe zaangażowanie przedstawicieli przedsiębiorstw produkcyjnych oraz niewielka liczba ich bezpośrednich kontaktów z partnerami ukraińskimi. Wskazane zostały pewne możliwości kooperacji oraz wola współpracy, lecz w ślad za nimi powinny iść dalsze spotkania w gronie ekspertów w wybranych specjalnościach oraz dyskusje nad organizacją konkretnych zamierzeń. Tego, niestety, w dalszym ciągu brakuje w szerszym wymiarze. Śledząc treść wypowiedzi przedstawicieli przemysłów obu krajów, można dostrzec w nich daleko posuniętą ostrożność w formułowaniu konkretnych inicjatyw. Potencjalnie duże możliwości, szanse i perspektywy wyrażane są w sposób ogólny i z dużą dozą kurtuazji, przy jednoczesnym braku wiary w powodzenie tych przedsięwzięć. Takie stanowiska nie dają podstaw do nadmiernego optymizmu, ponieważ *Możliwość uczestnictwa polskiego przemysłu i nauki w pracach badawczo-rozwojowych (...) jest prawie wyłącznie odzwierciedleniem woli i sprawności organizacyjno-finansowych poszczególnych podmiotów nau-*

One of the drawbacks of the co-operation organised in such way was a weak involvement of representatives of manufacturing plants and a low number of their direct contacts with the Ukrainian partners. Some possibilities and the willingness for co-operation were identified but they were not followed by next meetings of experts in selected specialisations and discussions on organisation of concrete ventures. Unfortunately it is what is still missing in a wider dimension. Following the content of comments of representatives of two countries a deep caution may be noticed in formulating concrete initiatives. Potentially great possibilities and chances and perspectives are addressed in a general way at a large dose of courtesy and in the same time without a belief in success for these ventures. Such attitudes do not create any grounds for excessive optimism as *Any possibilities for participation in research-developing projects by the Polish industry and science (...) are reflected almost exclusively by the organisa-*

*kowych bądź przemysłowych*¹¹.

W ramach wspierania przez polski rząd wzajemnej współpracy, Ukraina w latach 2012-2014 została włączona do grupy państw, do których kierowany był projekt „Promocja polskiej gospodarki na rynkach międzynarodowych”. Celem projektu, koordynowanego przez Polską Izbę Producentów na Rzecz Obronności Kraju, była promocja polskiego przemysłu zbrojeniowego za granicą. Przedsiębiorcy biorący udział w projekcie uczestniczyli w imprezach wystawienniczych, targach, zagranicznych misjach gospodarczych, specjalistycznych szkoleniach i seminariach.

Mieli również możliwość uzyskania fachowych porad dotyczącej procedur związanych z międzynarodowym obrotem towarów o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym¹².

Płaszczyzną szerszej współpracy stało się Ukraińsko-Polskie Forum Przemysłów Obrońnych, którego dwie edycje (w 2009 i 2013 r.) zorganizowane zostały w Kijowie przez koncern Ukroboronprom, przy aktywnym wsparciu obu ministerstw obrony, Polskiego Lobby Przemysłowego im. Eugeniusza Kwiatkowskiego oraz Stowarzyszenia Euroatlantyckiego. Przedstawiciele zakładów przemysłowych mieli możliwość bezpośredniej wymiany poglądów i stanowisk oraz podzielenia się doświadczeniami związanymi z kierowaniem zakładami zbrojeniowym. Zakładane jest utworzenie wspólnej grupy roboczej ds. współpracy wojskowo-technicznej, która będzie działać w ramach Polsko-Ukraińskiej Komisji Mieszanej ds. Współpracy Gospodarczej¹³.

*tional-financial will and effectiveness of particular scientific or industrial subjects*¹⁴.

Within 2012 - 2014 Ukraine was included into a group of countries where a project “Promotion of the Polish Economy on International Markets” was addressed to in the frame of a support for the mutual co-operation. The aim of the project coordinated by the Polish Chamber of Manufactures for the National Defence was to promote the Polish defence industry abroad. The contractors participating in the project have taken part in exhibitions, foreign economical missions, and specialised trainings and seminars.

They also had a chance to get professional hints concerning the international trading of articles of military or police designation¹⁵. The Ukrainian-Polish Forum of Defence Industries has become a platform for a wider co-operation and its two editions (in 2009 and 2013) were organised in Kiev by the concern Ukroboronprom at the active support of two ministries of defence and the Polish Industrial Lobby named after Eugeniusz Kwiatkowski and the Euro-Atlantic Association. The representatives of industrial plants had a chance for a direct exchange of opinions and attitudes and for sharing the experience on managing the defence companies. It is planned to create a common working group for military-technical co-operation acting in the frame of the Polish-Ukrainian Mixed Commission for Economical Co-operation¹⁶.

¹¹ P. Zamelek, *Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza i naukowo-techniczna na rzecz obronności i bezpieczeństwa [w:] Zarys ekonomiki bezpieczeństwa*, red. J. Płaczek, AON, Warszawa 2009, s. 135.

¹² „Program Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022. Program wykonawczy do Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022” stanowiący załącznik do uchwały nr 173 Rady Ministrów z dnia 22 września 2015 r. w sprawie ustanowienia „Programu Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022 (M.P. z 2015 r., poz. 1019).

¹³ *Polska jest dla Ukrainy jednym z kluczowych partnerów i przyjaciół*, wywiad z ministrem obrony Ukrainy Stepanem Połtorakiem, „Wojsko i Technika”, Nr 9/2016, s. 12-13.

¹⁴ P. Zamelek, *International Scientific-research and Scientific-technical Co-operation on Defence and Security [w:] Outline of the Economics of Safety*, red. J. Płaczek, AON, Warsaw 2009, p. 135.

¹⁵ „Program Supporting the Security in the Region 2022. Executive Program for the 2022 Republic of Poland National Security Development System Strategy” being the annex to the decision No 173 of the Board of Ministers dated on 22 September, 2015 for accepting the „Program Supporting the Security in the Region 2022 (Law Monitor, 2015, pos. 1019).

¹⁶ *Poland is one of the key partners and friends for Ukraine*, interview with the Ukrainian Minister of Defence Stepan Połtorak, „Wojsko i Technika”, Nr 9/2016, ps. 12-13.

Zauważalna jest również większa aktywność i obecność ukraińskich przedsiębiorców na Międzynarodowym Salonie Przemysłu Obronnego w Kielcach. W trakcie trwania targów w 2014 r. współpracy polsko-ukraińskiej poświęcono wiele uwagi. Zorganizowana została konferencja, podczas której o osiągnięciach ukraińskiego przemysłu zbrojeniowego wypowiedzieli się przedstawiciele dyrekcji i inżynierowie. Wydany został również specjalny, dwujęzyczny numer promujący polskie i ukraińskie zakłady i ośrodki badawcze¹⁷.

7. Ożywienie dwustronnych relacji badawczych i przemysłowych

Po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę szereg znaczących wydarzeń, w tym "pomarańczowa rewolucja" (2004-2005), manifestacje i protesty społeczne na Majdanie (2013), wyniki wyborów prezydenckich i parlamentarnych oraz otwarty konflikt z Rosją (od 2014 r.) wskazuje na utrwalanie proeuropejskich aspiracji i dążeń Ukrainy, mimo istniejących podziałów społecznych. Działania na rzecz integracji ze strukturami europejskimi stają się coraz bardziej wyraziste. Jednak, aby taka integracja została dokonana musi być spełnionych kilka warunków. Profesor Paweł Bożyk wskazuje na cztery zasadnicze uwarunkowania międzynarodowej integracji gospodarczej¹⁹:

- położenie geograficzne - bliskość sprzyja skróceniu czasu oraz zmniejszenie kosztów przepływu dóbr i usług oraz czynników produkcji;
- infrastruktura gospodarcza - rozwinięte połączenia transportowe i komunikacyjne;
- komplementarność struktur gospodarczych - w układzie wewnątrz- i międzygałęziowym oraz możliwość ich kształtowania w przyszłości;

Moreover a greater presence and activity of Ukrainian contractors on the International Saloon of Defence Industry in Kielce has been noticed. During 2014 fairs the Polish-Ukrainian co-operation draw a lot of attention. A conference was organised then and the representatives of management and engineers presented the achievements of the Ukrainian defence industry. Moreover a special bilingual publication was edited to promote Polish and Ukrainian companies and research centres¹⁸.

7. Revival of Bilateral Relations on Research and Industry

After regaining the independence by the Ukraine a series of significant events happened such as "an orange revolution" (2004-2005), manifestations and social protests in Majdan (2013), results of presidential and parliamentary elections and open conflict with Russia (since 2014) which indicate that Ukraine's pro-European pursuits and aspirations have been establishing in spite of existing social divisions. Activities for the integration with the European structures have been becoming more expressive. But a few conditions have to be met before such integration. Professor Paweł Bożyk shows four main conditions for international economic integration²⁰:

- Geographical position – the closeness is beneficial for shortening the time and costs of transferring the goods, services and manufacturing assets;
- Economical infrastructure – modern transport and communication systems;
- Complementary economical structures – inside and between the branches and possibility for shaping them in the future;

¹⁷ *Polska-Ukraina sąsiedzi i partnerzy w obronności*, „RAPORT. Wojsko, technika, obronność”, wydanie specjalne, 2014.

¹⁸ *Poland-Ukraine neighbours and partners in defence*, „RAPORT. Wojsko, technika, obronność”, special edition, 2014.

¹⁹ P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1999, s. 508-510.

²⁰ P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, *International Economic Relations*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warsaw, 1999, ps. 508-510.

- polityka sprzyjająca integracji - tworzenie warunków rozwoju integracji, w tym rozwiązań organizacyjno-prawnych i mechanizmów sprzyjających realizacji wspólnej polityki (np. preferencje w przepływie dóbr i usług).

Aktualnie jedynie pierwszy z nich jest spełniony. Pozostałe wymagają dużego nakładu pracy i determinacji po stronie ukraińskiej.

- Policy favouring the integration – creating the conditions for development of integration including organisational-legal solutions and mechanisms supporting the execution of common policy (e.g. preferences in transfer of goods and services).

Now only the first of them is met. The next ones need a lot of effort and determination on the Ukrainian side.

Jedną z konsekwencji burzliwych wydarzeń na Ukrainie było znaczne osłabienie więzi gospodarczych łączących rosyjskie i ukraińskie przedsiębiorstwa zbrojeniowe.

Significant weakening of economic links between the Russian and Ukrainian defence companies was one of consequences of stormy events in Ukraine.

Jedną z konsekwencji burzliwych wydarzeń na Ukrainie było znaczne osłabienie więzi gospodarczych łączących rosyjskie i ukraińskie przedsiębiorstwa zbrojeniowe. Nowa sytuacja skłoniła władze ukraińskie do usilnych poszukiwań nowych możliwości podtrzymania zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw, rynków zbytu oraz dostępu do nowych technologii. Są to konieczne warunki zachowania zdolności produkcyjnych i możliwości bieżącego uzupełniania własnych sił zbrojnych w sprzęt wojskowy. Duża aktywność strony ukraińskiej jest widoczna szczególnie w tych obszarach, gdzie stosunkowo szybko można zwiększyć zdolności obronne żołnierzy bezpośrednio uczestniczących w konflikcie z Rosją. W 2014 r. podpisana została umowa pomiędzy Przemysłowym Centrum Optyki S.A a ukraińskim państwowym przedsiębiorstwem Aviakon, wyspecjalizowanym w remontach i modernizacji śmigłowców, na dostawy gogli noktowizyjnych i hełmów lotniczych. Zainteresowanie wzbudzają również zestawy optoelektroniczne posiadające kamerę termowizyjną KLW-1 ASTERIA produkowane przez Przemysłowe Centrum Optyki S.A. Mogą być w nie wyposażane układy obserwacyjno-rozpoznawcze oraz układy kierowania ogniem. Zastosowane zestawy w ukraińskich czołgach i transporterach znacznie zwiększyłyby zasięg i dokładność

Significant weakening of economic links between the Russian and Ukrainian defence companies was one of consequences of stormy events in Ukraine. A new situation has forced the Ukrainian authorities to intense search of new chances for sustaining the manufacturing capacities of companies, markets and access to new technologies. These are the necessary conditions for preserving the manufacturing capacities and possibilities for a continuous supply of the military equipment to the own armed forces. Great activity of the Ukrainian side is especially visible in these domains where the defence capacities of troops involved directly in conflict with Russia may be increased relatively quickly. A contract has been signed in 2014 between the Industrial Centre of Optics S.A and the Ukrainian state owned company Aviakon specialised in renovations and upgrading of helicopters for deliveries of night vision goggles and aircraft helmets. Moreover there is an interest in optoelectronic systems consisting of thermo-vision camera KLW-1 ASTERIA which are manufactured by the Industrial Centre of Optics S.A. They may be used in observation-recognition and fire control systems. The systems used in the Ukrainian tanks and transporters would increase significantly the range and accuracy of enemy recognition

rozpoznania przeciwnika oraz precyzję i skuteczność prowadzonego ognia²¹.

Wiele uwagi i zainteresowania wzbudza też, opracowany i wytwarzany w ramach współpracy Wojskowego Instytutu Technicznego Uzbrojenia oraz Autocomp Management, system szkolno-treningowy Śnieżnik. Umożliwia on szkolenie podstawowe i doskonalenie umiejętności w posługiwaniu się różnymi rodzajami uzbrojenia strzeleckiego, łącząc ze sobą efekty praktycznego posługiwania się rzeczywistym uzbrojeniem w różnych wariantach wirtualnego pola walki.

and precision and efficiency of the fire²².

A lot of attention and interest is focused on the training-practicing system Śnieżnik that was developed and is manufactured in the frame of co-operation between the Military Institute of Armament Technology and the Autocomp Management. The system provides the training on both the rudiments and perfection of skills in using different types of firearms by combining the effects of practical handling of real weapons in different options of a virtual combat field.

Nowa sytuacja skłoniła władze ukraińskie do usilnych poszukiwań nowych możliwości podtrzymania zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw, rynków zbytu oraz dostępu do nowych technologii.

A new situation has forced the Ukrainian authorities to intense search of new chances for sustaining the manufacturing capacities of companies, markets and access to new technologies.

System wykorzystywany w szkoleniu polskiej armii znacznie rozszerza dotychczasowe możliwości szkoleniowe oraz generuje duże, wymierne oszczędności. Po stronie polskiej, jako jeden z niewielu rzeczywistych efektów można wskazać wyłonienie, w drodze przetargu przeprowadzonego w MON, dostawcy 40 pocisków rakietowych powietrze-powietrze R-271R dla samolotów myśliwskich MiG-29. Zwycięzcą postępowania zostało konsorcjum złożone z WB Electronics oraz SpecTechnoEksport. Ukraińskie przedsiębiorstwo państwowe jest jedynym, oprócz podmiotów rosyjskich, oferentem tego rodzaju uzbrojenia. Na uwagę zasługuje też fakt uruchomienia w Warszawie filii ukraińskiej firmy Motor Sicz. Przedsiębiorstwo wyspecjalizowane w produkcji, remontach i modernizacji silników do śmigłowców liczy na możliwości transferu technologii i *know how*,

The system used in training process of the Polish army largely extends training capacities existing up to now and generates real reduction of costs. On the Polish side one of rare real effects may be indicated when after a MoD tender procedure the supplier of 40 air-to-air R-271R missiles for fighter MiG-29 was selected. The winner of the procedure was a consortium consisting of WB Electronics and SpecTechnoEksport. The Ukrainian state owned company is the only one provider of this types of weapon systems apart the Russian providers. It is also worth to notice that a subsidiary of the Ukrainian company Motor Sicz was established in Warsaw. The company is specialised in manufacture, renovation and upgrading of helicopter engines and has some expectations for transferring technologies and know-how and treats the Polish market as

²¹ www.pcosa/aktualnosci-inne/podpisanie_umowy_miedzy_pco_s_a_a_aviakonem-82.html (dostęp: 11.02.2017); P.Kost, *Polsko-ukraińska współpraca przemysłowo-obronna. Korzyści i wyzwania* (www.defence24.pl/274731.polsko-ukrainiska-wspolpraca-przemyslowo-obronna-korzysci-i-wyzwania - dostęp: 26.01.2017).

²² www.pcosa/aktualnosci-inne/podpisanie_umowy_miedzy_pco_s_a_a_aviakonem-82.html (access: 11.02.2017); P.Kost, *Polish-Ukrainian Defence-industrial Co-operation. Benefits and Challenges* (www.defence24.pl/274731.polsko-ukrainiska-wspolpraca-przemyslowo-obronna-korzysci-i-wyzwania - access: 26.01.2017).

i traktuje polski rynek jako przyczółek do szerszej ekspansji na rynki europejskie. Oferuje m.in. znaczącą modernizację śmigłowców z rodziny W3 Sokół, a poprzez współpracę z polskimi instytutami lotniczymi (cywilnym Instytutem Lotnictwa oraz wojskowym Instytutem Technicznym Wojsk Lotniczych) dąży do przyśpieszenia procesu certyfikacji wytwarzanych wyrobów²³.

Również aktualny rząd polski upatruje we współpracy z Ukrainą obustronnych korzyści. Wskazywane są m.in. możliwości wspólnej budowy śmigłowców, rozwoju technologii raketowych. Jednak skala tych deklaracji znacznie przewyższa zaawansowaniem, kosztami i czasem realizacji stosunkowo niewielkie projekty, zakończone dotychczas powodzeniem.

Deklaracje polityczne to jedynie wstępne wyrażenie woli i intencji. Najpoważniejszym weryfikatorem planów współpracy będzie rynek uzbrojenia w Polsce i na Ukrainie, a w szczególności jego uczestnicy. To głównie przedsiębiorcy będą decydowali o przekształceniu chęci w konkretne wyniki. Powyższe przykłady polsko-ukraińskiej współpracy wojskowo-technicznej sygnalizują potencjał, jakim dysponują oba kraje oraz nie w pełni wykorzystane możliwości.

Aby można było mówić o rzeczywistym sukcesie w zakresie dwustronnej współpracy wojskowo-technicznej niezbędne jest spełnienie kilku warunków, na które zwracają uwagę polscy przedsiębiorcy, w tym głównie:

- zagwarantowanie ciągłości współpracy, co wiąże się uniezależnieniem ukraińskich przedsiębiorstw od jakichkolwiek kluczowych dostaw z Rosji (podzespołów, części, technologii, dokumentacji);
- określenie jasnych i stabilnych zasad współpracy - ukraińskie przedsiębiorstwa z branży zbrojeniowej są w większości własnością państwa, dla których szersza współpraca w partnerami zagra-

a platform for a wider expansion on the European markets. It offers above all a significant upgrading for the helicopters of W3 Sokół family and it strives to accelerate the process of certification for manufactured goods²⁴ in co-operation with the Polish aviation institutes (civilian Institute of Aviation and military Air Forces Institute of Technology).

The present Polish government also expects mutual benefits in the co-operation with Ukraine. The chances for joint developments of helicopters and rocket technologies are indicated. Anyway the scale of these declarations largely exceeds relatively small projects which proved to be successful up to now.

Political declarations mean only provisional expression of the will and intention. The most serious verification of these plans on co-operation will be the defence market in Poland and Ukraine and especially its participants. It will be the decisions of manufacturers to transform the willingness into the real results. The above mentioned examples of the Polish-Ukrainian military-technical co-operation signalise a potential possessed by the two countries and the chances which have not been used yet in full degree.

A few conditions have to be met in order to get a real success in bilateral military-technical co-operation according to Polish contractors, and below are listed the main of them:

- The warranty of continuous co-operation what is connected with breaking the dependence of Ukrainian manufacturers on any key supplies from Russia (subunits, parts, technologies and documentation);
- Identification of clear and stable rules of co-operation – the Ukrainian companies of defence sector are mostly state owned and a wider co-operation with the foreign partners, especially from member

²³ *Prezes Motor Sicz: „Polska i Ukraina zasługuje na własną technologię”*, wywiad z Wiaczesławem Bogusławem, 25.04.2015 (www.defence24.pl/281606,prezes-motor-sicz-polska-i-ukraina-zasluguja-na-wlasna-technologie - dostęp: 04.01.2017).

²⁴ *Chairman of Motor Sicz: „Poland and Ukraine Deserve Own Technology”*, interview with Wiaczesław Bogusław, 25.04.2015 (www.defence24.pl/281606,prezes-motor-sicz-polska-i-ukraina-zasluguja-na-wlasna-technologie - access: 04.01.2017).

- nicznymi, szczególnie z krajów członkowskich UE i NATO jest nowością, nieuregulowaną wystarczającymi przepisami prawnymi;
- zapewnienie wysokiej jakości produkowanych wyrobów oraz wypełnienie wymagań określonych międzynarodowymi normami – z racji członkostwa Polski w NATO i UE wyroby obronne muszą odpowiadać przyjętym standardom (np. w STANAG i normach obronnych);
 - wsparcie finansowe państwa w zakresie realizacji dużych, wspólnych projektów, szczególnie na etapach badań naukowych i prac rozwojowych – sytuacja finansowa podmiotów związanych z sektorem zbrojeniowym na pozwala na rozpoczęcie i realizację kosztownych przedsięwzięć inwestycyjnych, bez gwarancji zbytu nowych wyrobów.

8. Podsumowanie

W świetle przedstawionych dotychczas rozważań w zakresie kształtowania polsko-ukraińskiej współpracy w dziedzinie wojskowo-technicznej można wysnuć następujące wnioski:

1. Po odzyskaniu suwerenności przez oba państwa wzajemne relacje na poziomie państwowym miały charakter bilateralnych stosunków ukierunkowanych na ożywienie współpracy w dziedzinie obronności. Dwustronne starania zaowocowały wieloma oficjalnymi wizytami, których inicjatorami i organizatorami były głównie Ministerstwa Obrony Narodowej.
2. Zasadniczym efektem tych rozmów było stworzenie warunków organizacyjnych i prawnych do podjęcia współpracy przez zainteresowane podmioty gospodarcze. Określono wiele obszarów, w których taka współpraca mogłaby być potencjalnie rozwijana, lecz jej dotychczasowe, wymierne wyniki są bardzo skromne. Ograniczają się do wzajemnych dostaw niewielkich ilości sprzętu wojskowego, który nie ma dużego wpływu na wzmocnienie potencjału obronnego obu stron. W sferze badawczo-rozwojowej i produkcyjnej wzajemna współpraca ma charakter incydentalny i

countries of the EU and NATO, is something new for them and not regulated enough by legal documents;

- Providing the high quality of manufactured articles and fulfilment of requirements specified in the international standards – because of the Polish membership in NATO and EU the defence articles have to meet the accepted standards (e.g. in STANAG and defence standards);

Financial support of the state for the great joint projects especially on the stages of scientific research and development projects – financial situation of the subjects engaged in the defence sector does not allow for initiating and conducting expensive investments without the guaranties for selling the new products.

8. Summary

Taking into account the considerations presented above on the shape of Polish-Ukrainian military-technical co-operation the following conclusions may be presented:

1. After regaining the sovereignty by the two countries the mutual relations on the state level had a character of bilateral relations directed on the revival of co-operation in domain of defence. Bilateral efforts ended in many official visits which were generally initiated and organised by the Ministries of National Defence.
2. The creation of legal and organisational conditions for entering into a co-operation by interested economical subjects was the main effect of these talks. Many potential areas of such co-operation were specified but the present results are very modest. They are limited to mutual supplies of military equipment which influences in a low degree the defence potential of two sides. In the area of research-development and production the co-operation has an incidental character and refers to individual projects which

- odnosi się do pojedynczych projektów realizowanych wspólnie.
3. Przyczyny takiego stanu rzeczy mają różnorodne uwarunkowania, które łącznie sprowadzają się do konkluzji, że woli i dużemu zaangażowaniu na poziomie państwowym nie towarzyszyły podobne relacje na poziomie przedsiębiorstw, głównie z uwagi na:
 - gospodarcze konsekwencje transformacji polityczno-ustrojowej dla polskich przedsiębiorstw zbrojeniowych, co skutkowało poszukiwaniem kontaktów głównie wśród zachodnich inwestorów zagranicznych posiadających duży potencjał ekonomiczny i technologiczny;
 - w latach dziewięćdziesiątych ostatniej dekady XX w. - spadek nakładów finansowych na modernizację techniczną polskich sił zbrojnych, ograniczone do minimum zakupy nowego sprzętu wojskowego, koncentracji na utrzymaniu bieżącej sprawności technicznej oraz konieczności zagospodarowania narastających nadwyżek zbędnego uzbrojenia oraz brak ukształtowanego średnio- i długoterminowego planowania rozwoju sił zbrojnych;
 - stosunkowo niewielkie zaangażowanie przedsiębiorców po obu stronach w budowanie trwałych relacji kooperacyjnych, związane ze słabym rozpoznaniem rynku i potencjału, nielicznymi, wzajemnymi kontaktami bezpośrednimi, niską aktywnością na arenie międzynarodowej oraz dużą ostrożnością w podejmowaniu ryzyka inwestycyjnego.
 4. Wydarzenia polityczne ostatnich lat na Ukrainie wskazują na utrwalanie proeuropejskiej polityki zagranicznej oraz dążenie do integracji z Europą. Polska, z racji położenia geograficznego, może odegrać dużą rolę w tym procesie. W takim kontekście, rozwijanie wzajemnej współpracy w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa, w tym również w obszarze techniki wojskowej, to niezbędny element wzajemnych relacji, to również szansa dla podmiotów gospodarczych obu krajów na wyraźną i trwałą obecność na nowym rynku.
- are performed together.
3. The reasons for that situation have different grounds and they may be concluded by saying that the will and large involvement on the level of states is not accompanied by the similar relations on the level of companies because of:
 - Economical consequences of political system transformation for the Polish armament companies which caused that the contacts were mainly searched with western foreign investors possessing great economical and technological potential;
 - The reduction of financial spending in the last decade of the XXth century for technical upgrading of the Polish armed forces, the acquisition of new military equipment was limited to minimum, focusing on maintaining the existing technical efficiency and the necessity of managing the increased surpluses of redundant ordnance, and the lack of formalised planning on development of armed forces in mid and long term perspectives.
 - Relatively slow level of involvement of the contractors on both sides in creation of permanent co-operative relations caused by a weak recognition of the market and potential, sporadic direct contacts, low international activity and high precautions at taking the risk of investment.
 4. Recent political events in Ukraine show that pro-European foreign policy has been becoming a permanent factor in striving for the integration with Europe. Poland may have a significant role in this process because of its geographical position. In such context the development of mutual co-operation in the area of defence and security including also the military technology is a necessary part of mutual relations, and moreover it is a chance for economical subjects of both countries to become present in a clear and permanent way in the new market.

Literatura / Literature

- [1] P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1999.
- [2] A. Lelonek, *Główne błędy polskiej polityki zagranicznej wobec Ukrainy*, Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego, Warszawa 2016.
- [3] J. Płaczek (red.), *Zarys ekonomiki bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2009.
- [4] P. Zamelek, *Międzynarodowa współpraca naukowo-badawcza i naukowo-techniczna na rzecz obronności i bezpieczeństwa [w:] Zarys ekonomiki bezpieczeństwa*, J. Płaczek (red.), AON, Warszawa 2009.
- [5] M. Żyła, *Polsko-ukraińska współpraca wojskowa w polityce bezpieczeństwa III RP*, rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2014.

